

กระบวนการเสริมสร้างยุติธรรมในชุมชนแบบมีส่วนร่วม
ภายใต้บริบทของกฎหมาย กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช*

A COLLABORATIVE PROCESS FOR REINFORCING JUSTICE WITHIN A COMMUNITY
UNDER THE CONTEXT OF LAWS: A CASE STUDY OF THA RUEA SUBDISTRICT
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN MUEANG NAKHON SI THAMMARAT DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

บุญญาดา จงละเอียด¹, พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว)^{1*}, พระครูอรุณสุตาลังการ (ปริดา บัวเมือง)¹, เจียร ชูหนู¹,
ชวนะ ทองนุ่น¹, จรรยาพร เหมรังษี¹, วิเชษฐ ลินประสิทธิ์กุล¹, สุชาติ มสันต์¹, จรรย์ ศรีสุข¹, ชัดชัย กลั่นความดี²
Punyada Chongla-iad¹, Phrakru Nitithambundit (Suriya Kongkawai)^{1*}, Phrakru Arunsutalangkan (Preeda Buamuang)¹, Chian Chunu¹,
Chavana Thongnun¹, Jaruyaporn Hemrangsee¹, Wichet Sinprasitkul¹, Suchat Masant¹, Jaran Sresuk¹, Chatchai Kankwamdee²

¹คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

¹Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus,
Nakhon Si Thammarat, Thailand

²คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²The Faculty of Law, Bangkok Thonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: suriya.sur@sbss.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมระบบยุติธรรมและเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในขั้นตอนการศึกษาบริบทและแนวทางการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชน กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยเลือกแบบเจาะจง และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามในการศึกษาการส่งเสริมระบบยุติธรรมกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในพื้นที่ ใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ มอร์แกน ได้จำนวน 385 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์พรรณนาข้อมูลจากเอกสาร อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สรุปข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย ทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านเครือข่ายการทำงาน พบว่า อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารจัดการ ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และด้านนโยบายสนับสนุน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งยังบ่งบอกถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการยุติธรรมในชุมชนต่อไป และ 2) ข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมระบบยุติธรรม 2.1) การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน 2.2) การรับเรื่องราวร้องทุกข์ แจ้งเบาะการทุจริตคอร์รัปชัน รวมทั้งปัญหาความเดือดร้อนของผู้ด้อยโอกาส 2.3) การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท 2.4) การเยียวยาเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน และ 2.5) การรับผู้พันโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่ชุมชน

คำสำคัญ: ระบบความยุติธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชน, การส่งเสริมระบบยุติธรรม, นครศรีธรรมราช, กฎหมาย

Abstract

This research article aims to study the promotion of the justice system and propose guidelines for promoting the community justice system in the area of Tha Rua Subdistrict Administrative Organization, Mueang Nakhon Si Thammarat District, under the legal context. This is a mixed-methods research, including qualitative research through in-depth interviews to study the context and guidelines for promoting the community justice system with a targeted group of key informants and quantitative research using a questionnaire to study the promotion of the justice system with a sample group consisting of citizens and administrative officers in the area, selected using Krejcie and Morgan's sample table, totaling 385 people. The qualitative data were analyzed by describing information from documents, explaining the phenomena, and using data from in-depth interviews to form inductive conclusions. For the quantitative data, basic statistical values such as percentage, mean, and standard deviation were used to summarize descriptive data. The findings of the research are as follows: 1) The promotion of the justice system in the community area of Tha Rua Subdistrict Administrative Organization, Mueang Nakhon Si Thammarat District, under the legal context, covers five aspects: community participation, work network, management, support from the government, and policy support. The first two aspects (community participation and work network) were found to be at a high level, while the other three aspects (management, government support, and policy support) were at a medium level, indicating the need to further strengthen and develop the community justice process. 2) Suggestions and guidelines for promoting the justice system: 2.1) Crime prevention and control in the community. 2.2) Handling complaints, reporting corruption, and addressing the problems of marginalized groups. 2.3) Mediation and dispute resolution. 2.4) Providing support and empowerment to crime victims and fostering a sense of community. 2.5) Reintegration of released prisoners or those under probation back into the community.

Keywords: Justice System, Community Participation, Promotion of The Justice System, Nakhon Si Thammarat, Law

บทนำ

ประเทศไทยใช้กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมความประพฤติของสังคม โดยอาศัยการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice System) อันประกอบด้วยองค์กรของรัฐ คือ ตำรวจ อัยการศาลยุติธรรม และราชทัณฑ์ โดยมุ่งใช้กลไกการบังคับใช้กฎหมายในอันที่จะลงโทษแก่อาชญากรหรือผู้ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (คณพล จันทน์หอม, 2558) ซึ่งแต่ละองค์กรมีภาระหน้าที่ที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแบบพิธีการ (Formalism) เท่านั้น เริ่มตั้งแต่การจับ การสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้องคดีไปจนถึงพิจารณาคดีและพิพากษาลงโทษทางอาญาในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนและวิธีการที่ซับซ้อนมากจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการที่ยาวนาน และสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก และท้ายที่สุดแล้วการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมก็ไม่ได้ลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา บางครั้งยังมีการดำเนินการที่ไม่โปร่งใสและ

ไม่สามารถเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายและชุมชนได้อย่างเพียงพอกลับสร้างความขัดแย้งให้เกิดมีมากขึ้น และนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ วิกฤติในกระบวนการยุติธรรมนี้เกิดจากปัญหากฎหมายอาญาเพื่อ (Overcriminalization) และข้อจำกัดในทรัพยากร ทั้งบุคลากร เครื่องมือ สถานที่ และงบประมาณ ซึ่งทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ หนึ่งในประเด็นที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งในระดับสากลมีการเสนอใช้ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ (องค์การสหประชาชาติ, 2563) ในประเทศไทยเองก็มีการตื่นตัวในเรื่องนี้ โดยเมื่อกว่าทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบ “เวทีความคิดเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย” จัดโดยคณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติและสถาบันกฎหมายอาญา เพื่อระดมความเห็นและกำหนดนโยบายใหม่ โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาสังคมในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2547)

การเปลี่ยนแปลงระบบยุติธรรมระดับสากลได้เน้นการควบคุมและป้องกันอาชญากรรม รวมถึงการตอบโต้ต่ออาชญากรรม โดยให้ความสำคัญแก่ผู้กระทำผิดและเจ้าหน้าที่ในระบบยุติธรรมเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม การสร้างความยุติธรรมชุมชนและการใช้ยุติธรรมทางเลือกจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากประชาชนและชุมชน รวมถึงการเสริมพลังชุมชน โดยให้บทบาทแก่ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา และประชาสังคมในการแก้ปัญหา แนวทางการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนตามกรอบกฎหมายปัจจุบันมีเป้าหมาย 5 ประการ ได้แก่ 1) การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน โดยเฝ้าระวัง ป้องกัน และให้ความรู้แก่ประชาชน 2) การรับเรื่องร้องทุกข์และปัญหาจากประชาชน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 4) การเยียวยาและเสริมพลังให้เหยื่ออาชญากรรมและชุมชนให้กลับมาใช้ชีวิตปกติ และ 5) การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่ชุมชน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติและลดการกระทำผิดซ้ำ (วันชัย รุจนวงศ์, 2550)

กระบวนการยุติธรรมมีความสำคัญในการสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในสังคม โดยเน้นการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรม การคุ้มครองความปลอดภัยและสิทธิเสรีภาพ รวมถึงการวินิจฉัยข้อขัดแย้งและลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย รัฐได้จัดตั้งระบบยุติธรรมประกอบด้วยตำรวจ อัยการ ศาล และมาตรการลงโทษผู้กระทำผิดที่ชัดเจน (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2550) แนวคิดยุติธรรมทางเลือกเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่าน “ยุติธรรมชุมชน” ซึ่งเชื่อว่าการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งในชุมชนไม่ควรพึ่งพารัฐเพียงอย่างเดียว เนื่องจากชุมชนแต่ละแห่งมีวัฒนธรรมและบริบทที่แตกต่างกัน ดังนั้น แนวทางการคืนอำนาจในการแก้ปัญหาให้ชุมชนจึงมีความสำคัญ โดยรัฐสนับสนุนให้ประชาชนมีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น (กองพัฒนายุติธรรมชุมชน สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2557) หนึ่งในโครงการสำคัญ คือ การจัดตั้ง “เครือข่ายยุติธรรมชุมชน” และศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบล เพื่อเพิ่มการเข้าถึงความยุติธรรมและช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้น โดยเป็นจุดคัดกรองข้อพิพาทก่อนเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายอย่างเต็มรูปแบบ หากมีประสิทธิภาพเพียงพอจะสามารถช่วยลดปริมาณคดีและเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนได้ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2550) นอกจากนี้ พระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้ถูกประกาศใช้เพื่อส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้อง ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาบางประเภท ลดปริมาณคดีในศาล ลดปัญหาความขัดแย้ง และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบ อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งโดยบริบทของพื้นที่มีพื้นที่รับผิดชอบ 76 ตร.กม. มีประชากรปรากฏตามทะเบียนรวม 21,871 คน แบ่งเป็นชาย 10,652 คน หญิง 11,219 คน มีหมู่บ้านรับผิดชอบทั้งสิ้น 19 หมู่บ้าน ถือเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ และยังคงประสบกับปัญหาในระบบยุติธรรมปัจจุบัน เช่น ความขัดแย้งของคู่กรณีในชุมชนที่ฝ่ายผู้เสียหายไม่ได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการ เพราะความซับซ้อนหรือการขาดความโปร่งใสของกระบวนการ หรือการติดสินบนจากฝ่ายผู้กระทำผิด ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับโทษตามฐานความผิดที่ควรจะต้องได้รับและยังคงกระทำผิดซ้ำ เพราะไม่ว่าอย่างไรฝั่งตนย่อมมีวิธีการ

เอาตัวรอดจากความผิดอยู่เสมอและไม่มีทางยอมให้ผู้เสียหายจะได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรมอย่างแน่นนอนทุกครั้งไป ซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นในการเสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมในชุมชน และสมควรศึกษาปัญหาที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างยุติธรรมในชุมชนแบบมีส่วนร่วมภายใต้บริบทของกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ลดอัตราการเกิดอาชญากรรมรวมถึงลดการกระทำความผิดซ้ำ อีกทั้งเป็นการช่วยคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักสิทธิมนุษยชน รวมถึงเพิ่มความโปร่งใสและพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย
2. เพื่อสร้างข้อเสนอแนะและแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็นเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ใช้แนวทางวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1994) ในการศึกษากระบวนการเสริมสร้างยุติธรรมในชุมชนแบบมีส่วนร่วมภายใต้บริบทของกฎหมาย กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และระยะที่ 2 ใช้แนวทางวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างยุติธรรมในชุมชนแบบมีส่วนร่วมภายใต้บริบทของกฎหมาย กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การออกแบบการวิจัยด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาในระยะที่ 1 โดยเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) ตัวแทนกลุ่มประชาชนทั่วไปในพื้นที่ จำนวน 5 คน 2) เจ้าหน้าที่ปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน 3) บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 3 คน 4) ผู้แทนด้านศาสนา จำนวน 3 คน และ 5) ตำรวจ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 21 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยใช้แบบคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยผ่านตรวจสอบคุณภาพความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้ผลลัพธ์อยู่ในเกณฑ์ที่มีคุณภาพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และตรวจสอบคุณภาพความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ หาความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับสมมติฐาน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ผลลัพธ์สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากนั้นผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำแนวคำถามไปสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (กลุ่มเป้าหมาย) จำนวน 21 รูป/คน พร้อมบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์ และ 3) ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากเอกสาร (Content Analysis) มาวิเคราะห์มุ่งการพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

(Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบแล้วนำมาตีความหมายและวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ระยะที่ 2 การออกแบบวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ในพื้นที่วิจัย โดยประชากรทั้งหมด จำนวน 1,000 คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบบ (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบของการวิจัย ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย 5 ด้าน ได้แก่ 2.1) ด้านการบริหารจัดการ 2.2) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ 2.3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 2.4) ด้านเครือข่ายการทำงาน และ 2.5) ด้านนโยบายสนับสนุน และ 3) ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลพื้นฐานและระดับความคิดเห็นวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. การส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย

1.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาที่ได้ค้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 41 และเป็นเพศหญิง จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 49 ซึ่งมีอายุมากที่สุดระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 28 รองลงมา คือ อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 21 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. มากสุด จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรี/ปวส. จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 34 ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 30 รองลงมา คือ ประกอบการธุรกิจส่วนตัว จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 22 และเป็นสมาชิกชุมชน/หมู่บ้าน จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 71 รองลงมา คือ อสม. จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 11

1.2 การส่งเสริมระบบยุติธรรม ในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย

1.2.1 ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ 1) การจัดทำแผนการดำเนินงานและวางกลยุทธ์ไปสู่เป้าหมายจากการประชุมร่วมกัน 2) การปฏิบัติงานเชิงรุกและรับเรื่องร้องเรียนประจำศูนย์ 3) การปฏิบัติงานเชิงรุกกรรมการ และเครือข่ายลงพื้นที่ชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ รับทราบปัญหา 4) การประชุมแลกเปลี่ยน/การประสานงานอย่างต่อเนื่อง และ 5) การเก็บข้อมูลหลักฐานอย่างเป็นระบบและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

1.2.2 ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ 1) การส่งเสริมและสร้างจุดเชื่อมต่อระหว่างสำนักงาน ยุติธรรมจังหวัด กระทรวงยุติธรรมกับชุมชน 2) การมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมและลดความเหลื่อมล้ำด้านความเป็นธรรมทางสังคม 3) การมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยลด “คดีล้นศาลและผู้ต้องขังล้นคุก” 4) การมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยลดข้อพิพาทและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากความเป็นธรรม และ 5) การได้รับการสนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถจากหน่วยงานของรัฐมาช่วยปฏิบัติงาน

1.2.3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ 1) การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นหุ้นส่วนในการดูแล/ปกป้องชุมชนของตนเองร่วมกันหาทางออก/แนวทางป้องกันปัญหาชุมชน และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชน 2) การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างเพื่อนบ้าน การมีส่วนร่วมกันป้องกันอาชญากรรมของชุมชนจะช่วยลด

และควบคุมปัญหาอาชญากรรมทางอ้อมในชุมชน 3) การร่วมมือในการเฝ้าระวัง แจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความ/ การกระทำความผิดให้หน่วยงานทราบ 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เกิดกิจกรรมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนบรรลุผล และ 5) การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วย สนับสนุนให้เกิดกระบวนการยุติธรรมในชุมชน

1.2.4 ด้านเครือข่ายการทำงาน ได้แก่ 1) การมีเครือข่ายและผู้ปฏิบัติงานให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน 2) พัฒนาทักษะความสามารถของเครือข่ายและผู้ประสานงาน ประสานงานทำให้การสร้างภาคีเครือข่ายมีความเข้มแข็ง 3) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการป้องกันและควบคุม อาชญากรรมโดยบูรณาการร่วมกับส่วนงานอื่น 4) มีเครือข่ายเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชน เฝ้าระวังและช่วยแจ้งเบาะแสช่วยลดปัญหาความเดือดร้อน และ 5) การสร้างความร่วมมือของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในพื้นที่เพื่อช่วยบำบัดแก้ไขฟื้นฟู และการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ไม่กระทำความผิดซ้ำ

1.2.5 ด้านนโยบายสนับสนุน ได้แก่ 1) จัดทำนโยบายงานยุติธรรมตามแผนงานพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชน 2) การรับเรื่องราวร้องทุกข์และแจ้งเบาะแสการทุจริตคอร์รัปชัน 3) การป้องกันและควบคุมอาชญากรรม เช่น การเฝ้าระวัง แจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความ หรือการกระทำความผิดตามกฎหมายให้หน่วยงานทราบ 4) การเยียวยาเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน และ 5) การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่ชุมชน

1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรม ในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย (โดยภาพรวม)

การส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชน	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านการบริหารจัดการ	3.37	0.43	ปานกลาง	4
2. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	3.37	0.37	ปานกลาง	3
3. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	3.71	0.49	มาก	2
4. ด้านเครือข่ายการทำงาน	3.86	0.45	มาก	1
5. ด้านนโยบายสนับสนุน	3.32	0.52	ปานกลาง	5
รวม	3.53	0.24	มาก	

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.24) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ 1) ด้านเครือข่ายการทำงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ 2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.49) 3) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.37) 4) ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.43) และ 5) ด้านนโยบายสนับสนุน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.52) ตามลำดับ จากตัวเลขดังกล่าว บ่งบอกถึงความพึงพอใจของชุมชนว่า ด้านเครือข่ายการทำงาน พบว่า เครือข่ายและผู้ปฏิบัติงานให้ความร่วมมือเป็นอย่างมากในการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชนและเฝ้าระวัง ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ชุมชนพร้อมให้ความร่วมมือและช่วยสนับสนุนให้เกิดกระบวนการยุติธรรมในชุมชน แต่กลับกันในด้านนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่าการมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยลดข้อพิพาทและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากความไม่เป็นธรรมและการได้รับการสนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถจากหน่วยงานของรัฐมาช่วยปฏิบัติงานยังต้องได้รับการพิจารณา

และแก้ไข ส่วนด้านการบริหารจัดการ พบว่า การจัดทำแผนการดำเนินงานและวางกลยุทธ์สู่เป้าหมายที่วางไว้ยังไม่บรรลุเท่าที่ควร และด้านนโยบายการสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่า นโยบายงานยุติธรรมตามแผนงานพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนไม่ค่อยบรรลุตามแผนงาน การรับเรื่องราวร้องทุกข์และแจ้งเบาะแสการทุจริตคอร์รัปชันยังขาดศูนย์ยุติธรรมชุมชน/ช่องทางรับเรื่องราวร้องเรียนและให้คำปรึกษา และการเยียวยาเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน กลับไม่เป็นที่น่าพึงพอใจเท่าที่ควร แสดงให้เห็นถึงความน่ากังวลของการบริหารจัดการระบบความยุติธรรมที่ยังคงมีความซับซ้อนและไม่โปร่งใส และยังเป็นอุปสรรคต่อชุมชนที่ไม่อาจไว้วางใจได้ว่าจะได้จะรับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมได้ตามที่คาดหวังหรือไม่ ดังนั้น ผลจากตัวเลขดังกล่าวนี้ยังบ่งบอกถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการยุติธรรมในชุมชนต่อไป

2. แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย ดังนี้

2.1 การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน สภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อปัญหาอาชญากรรมในชุมชนโดยหลักการแล้วเป็นสิ่งซึ่งสามารถวางแผนเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อใช้เป็นมาตรการในการป้องกันอาชญากรรมโดยปิดกั้นโอกาส มิให้อาชญากรเข้าถึงบุคคลหรือทรัพย์สินหรือลดช่องโอกาสในการกระทำผิดของคนร้ายให้น้อยลง ดังนั้น จะต้องมีการกำหนดกฎหมายกติกาทิศทางสังคม หรือกติกาชุมชน โดยใช้หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐราชการ และปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ คือ การให้ความสำคัญของการร่วมมือระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้ามาร่วมวางแผน เสนอแนะ อันได้แก่ 1) ร่วมรับรู้ถึงปัญหาในพื้นที่ร่วมกัน 2) ร่วมแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่ 3) ร่วมสอดส่อง เฝ้าระวัง ดูแลตรวจตราและสังเกตร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ 4) ร่วมเข้าอบรมเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมตามที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ 5) ร่วมดำเนินการให้ความรู้การป้องกันอาชญากรรมต่าง ๆ กับประชาชนในพื้นที่ และ 6) ร่วมติดตามประเมินผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังนั้น ทุกคนในชุมชนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในการกำหนดมาตรการหรือแนวทางแก้ไขให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม

2.2 การรับเรื่องราวร้องทุกข์ แจ้งเบาะแสการทุจริตคอร์รัปชัน รวมทั้งปัญหาความเดือดร้อนของผู้ด้อยโอกาส (เด็ก สตรี คนชรา ผู้พิการ) โครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมในชุมชนในพื้นที่ยังคงพบปัญหา ได้แก่ การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสคอร์รัปชัน ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ขาดหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ ขาดงบประมาณ อุปกรณ์เครื่องมือในการคุ้มครอง กฎหมาย ระเบียบ แนวทางการคุ้มครองฯ ไม่ชัดเจน และการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยาน ดังนั้น ผู้นำชุมชนควรประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐราชการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับกฎหมายดังกล่าวในวงกว้าง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการมีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแสดจากภาคประชาชน และควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการต่อต้านการทุจริต โดยส่งเสริมให้เครือข่ายภาคประชาชน สภาก่อตั้งชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ร่วมบูรณาการดำเนินการ และร่วมเป็นแกนกลางในการตรวจสอบ ป้องกันปัญหาการทุจริต โดยมีเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันทุจริต นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาช่องทางการแจ้งเบาะแสดและข้อมูลเชิงลึกในรูปแบบที่หลากหลาย และมีระบบปิดตัวตนที่มีความมีประสิทธิภาพและการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสดอย่างครบวงจร โดยให้ผู้แจ้งเบาะแสดสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก มีความเชื่อมั่นในเรื่องการเก็บรักษาความลับและความปลอดภัย หรือการจัดทำระบบให้มีการแจ้งผลการติดตามให้กับผู้ร้องเรียนหรือผู้แจ้งเบาะแสดได้รับทราบ และยังพบว่า ชุมชนยังขาดศูนย์ยุติธรรมชุมชน/ช่องทางรับเรื่องราวร้องเรียนและให้คำปรึกษา ดังนั้น ควรมีหน่วยงานผู้ให้ความคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสดคอร์รัปชัน ซึ่งควรเป็นหน่วยงานเดียวที่ทำงานครบกระบวนการเพื่อป้องกันการรั่วไหลของข้อมูล รวมทั้งการจัดทำมาตรฐานกลางเพื่อกำหนดแนวทางที่ทุกส่วนราชการควรต้องถือปฏิบัติร่วมกัน ได้แก่ การจัดทำช่องทางการแจ้งเบาะแสด การรักษาความลับ

ของข้อมูลผู้แจ้งเบาะแส และแนวทางการการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส และควรมีการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่จำเป็นให้กับประชาชน สร้างค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับการคอร์รัปชันโดยให้คนในชุมชนเห็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว หรือการช่วยเหลือพวกพ้องในการทำผิดกฎหมาย รวมทั้งผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ที่เป็นศูนย์กลางอำนาจในชุมชนสามารถเป็นแนวหน้าของสังคมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

2.3 การใกล้ชิดประนอมข้อพิพาท กระบวนการยุติธรรมในชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในความยุติธรรมเป็นการเสริมและช่วยลดภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โครงสร้างกระบวนการยุติธรรมที่ยับยั้งป้องกันการแก้ไขฟื้นฟูข้อพิพาท โดยการเจรจา ใกล้เคียง และการตัดสินข้อพิพาทร่วมกันโดยหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้นแทนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของชุมชน เช่น ขั้นตอนการวิเคราะห์ตัดสินใจ การวางแผนกระบวนการ และการปฏิบัติแผน เพื่อลดปัญหาข้อขัดแย้งในฐานะผู้นำของชุมชน การชี้แนะของผู้ใหญ่บ้านสามารถทำได้บนฐานที่เคยเกิดของกรณีนี้ขึ้นมาแล้วในชุมชนเพื่อให้ข้อคิดเห็นแก่ทั้งสองฝ่ายและเป็นการเสริมสร้างสัมพันธภาพของชุมชน (กลุ่มประชาชนในพื้นที่, 2566) ดังนั้น การใกล้ชิดควรสรรหาและคัดเลือกตัวแทนจะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่มและทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วยจะได้ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น

2.4 การเยียวยาเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน (Community & Empowerment) ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชนมีการกำหนดกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือข้อห้ามของตนเองภายในชุมชนเพื่อเป็นการรอบการอยู่ร่วมกันของคนภายในชุมชนโดยกฎระเบียบที่ถูกสร้างขึ้นนั้นเป็นกฎระเบียบที่อาศัยพื้นฐานมาจากความเชื่อ วิถีชีวิต และกติกาชุมชน รวมถึงจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันต่อมา เป็นกำหนดบทลงโทษหากคนในชุมชนไม่ปฏิบัติตามไว้อย่างชัดเจนจึงทำให้คนภายในชุมชนส่วนใหญ่เคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และผู้นำชุมชนก็มีบทบาทที่สำคัญซึ่งสามารถควบคุมจัดการให้สมาชิกในชุมชนอยู่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รวมทั้งการพัฒนาโดยให้ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และการนำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนรูปแบบของเครือข่ายมาป้องกัน โดยการประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน และเครือข่าย ซึ่งกระบวนการนี้สามารถนำไปสู่การจัดการทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ และการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนได้อย่างดีเยี่ยม

2.5 การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่ชุมชน การเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้หลังพ้นโทษ เป็นปัจจัยสำคัญในการลดการกระทำผิดซ้ำและการรับโทษซ้ำในเรือนจำ การเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังเพื่อให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้หลังพ้นโทษและสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติมีความสำคัญอย่างมากต่อการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ การตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลซึ่งมีภารกิจการคืนคนดีสู่สังคม โดยให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ และบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้พ้นโทษให้กลับตนเป็นพลเมืองดี และไม่หวนกลับไปกระทำผิดอีก รวมทั้งให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ชุมชน ได้อย่างปกติตามความเหมาะสม ดังนั้น การให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับสู่ชุมชนโดยให้ชุมชนมีบทบาทในการเยียวยาและ ช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม หรือเป็นการสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นวิธีการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดให้ได้รับการดูแลสงเคราะห์ภายหลังจากการปล่อยตัวแล้ว โดยให้ความช่วยเหลือทางด้านวัตถุ จิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้เขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

จากการศึกษาที่ได้ค้นพบ ว่าการส่งเสริมระบอบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรืออำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย การนำระบอบยุติธรรมชุมชนเป็นการกระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการ และบริบทที่แตกต่างหลากหลายของประชาชนในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีบริการสาธารณะที่ดีและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นซึ่งรูปแบบวิธีการจัดการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจหรือความขัดแย้งที่มีความยืดหยุ่น จะถูกนำมาใช้ในฐานะที่เป็นทั้งทางออกของ

ปัญหาที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและเป็นทางเลือกใหม่ให้กับคู่ความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ ได้แก่ เวกีพุดคุษหรือทางออกร่วมกัน การไกล่เกลี่ย การสื่อสารด้วยระบบ ข้อมูล หรือการร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริง และผลลัพธ์ (Outcome) ที่ชัดเจนจากการศึกษานี้ คือ การสร้างระบบยุติธรรมในชุมชนที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะในการจัดการความขัดแย้งและการพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น มีการนำกระบวนการต่าง ๆ ที่เป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เช่น การพุดคุษหรือ การไกล่เกลี่ย และการสื่อสารร่วมกันเพื่อหาทางออก ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็งขึ้น ทั้งนี้ โดยการจัดทำระบบฐานข้อมูลและการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมกับ พัฒนาเครื่องมือและระบบการติดตามที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

อภิปรายผล

1. การส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย สรุปได้ว่า การส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย มี 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.24) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านเครือข่ายการทำงาน และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับมาก ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านการบริหารจัดการ และด้านนโยบายสนับสนุน อยู่ในระดับปานกลาง ถึงแม้ว่าด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านการบริหารจัดการ และด้านนโยบายสนับสนุน แสดงให้เห็นถึงความน่ากังวลและเป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการยุติธรรม แต่จะเห็นได้ว่า ชุมชนให้ความสำคัญเกี่ยวกับการแก้ไขข้อขัดแย้งภายในชุมชน โดยการป้องกันและควบคุมปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นหุ้นส่วนในการดูแล ปกป้อง ทางออกร่วมกันเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐเป็นการสร้าง เครือข่ายเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชน เฝ้าระวังและช่วยแจ้งเบาะแสช่วยลดปัญหาความเดือดร้อนของชุมชน สอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน ของ Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. เกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohen, J. M. & Uphoff, N. T., 1980) และสอดคล้องกับ สุรัชย์ ไวยวรรณจิตร และคณะ ได้กล่าวถึงการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมของประชาชนว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องกิจกรรมเกี่ยวกับความยุติธรรม และการป้องกันอาชญากรรมที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกับชุมชนร่วมมือกัน รองลงมา คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมและการกระทำผิดกฎหมายของเด็กและเยาวชน การกระทำผิดระเบียบชุมชน ถือเป็นกิจกรรม การป้องกันควบคุมอาชญากรรมและการกระทำผิด ส่วนบทบาทการมีส่วนร่วม พบว่า การป้องกันอาชญากรรม การส่งเสริมศักยภาพของชุมชน และการให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นเป้าหมายหลักในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชน ตลอดทั้งการแก้ปัญหาของชุมชน กล่าวคือ “ต้องแก้ไขโดยชุมชนเพื่อชุมชน” ซึ่งกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่ผ่านมา เป็นวิธีการจัดการของคนในชุมชนกันเองโดยไม่ผ่านโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการ ซึ่งสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้ในชุมชน โดยใช้วิถีจากการเรียนรู้และรับรู้ทาง ศาสนา และจากวิถีที่บรรพชนคนรุ่นก่อนนำมาใช้เพื่อการบริหารจัดการชุมชนหรือ “กาบง” ในด้านแนวทางการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมภายใต้สังคมศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย จนทำให้คนในพื้นที่แห่งนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะและมีอัตลักษณ์ของตัวเอง คงไม่จำเป็นต้องกำหนดโครงสร้างเป็นทางการ แต่จำเป็นต้องอาศัย “ความเข้าใจในบริบทสังคม” ของแต่ละชุมชนเป็นหลักผ่านกระบวนการปรึกษาหารือเพื่อสร้างความเข้าใจของชุมชน ต่อกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ ให้ชุมชนได้ออกแบบและแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชนเอง (สุรัชย์ ไวยวรรณจิตร และคณะ, 2559)

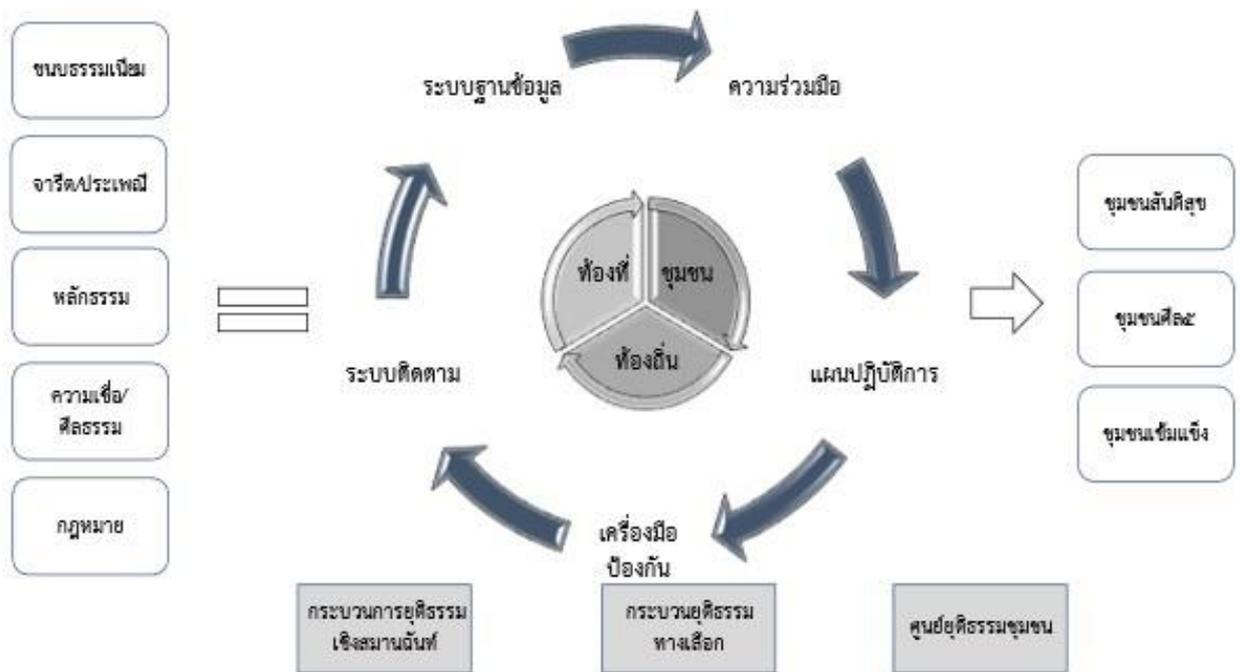

2. ข้อเสนอแนะและแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย สรุปได้ว่า 1) การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน สภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ในการป้องกันอาชญากรรม โดยปิดกั้นโอกาสมิให้อาชญากรเข้าถึงบุคคลหรือทรัพย์สินหรือลดช่องโอกาสในการกระทำผิดของคนร้ายให้น้อยลง 2) การรับเรื่องราวร้องทุกข์ แจ้งเบาะการทุจริตคอร์รัปชัน รวมทั้งปัญหาความเดือดร้อนของผู้ด้อยโอกาส (เด็ก สตรี คนชรา ผู้พิการ) ชุมชนควรสร้างค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับการคอร์รัปชันโดยให้คนในชุมชนเห็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน หรือการช่วยเหลือพวกพ้องในการทำผิดกฎหมาย และเป็นกำลังในการช่วยตรวจสอบสอดส่องดูแลในการให้ข้อมูลและแจ้งเบาะแสของผู้กระทำผิดแก่เจ้าหน้าที่ 3) การใกล้ชิดประชนอมข้อพิพาท กระบวนการยุติธรรมในชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในความยุติธรรมเป็นการเสริมและช่วยลดภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โครงสร้างกระบวนการยุติธรรมที่ยับยั้งป้องกันการแก้ไขฟื้นฟูข้อพิพาท โดยการเจรจา ใกล้เกลี่ย และการตัดสินข้อพิพาทร่วมกัน 4) การเยียวยาเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน (Community & Empowerment) ชุมชนควรมีการกำหนดกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือข้อห้ามของตนเองภายในชุมชนเพื่อเป็นกรอบการอยู่ร่วมกันของคนภายในชุมชน ซึ่งกระบวนการนี้สามารถนำไปสู่การจัดการทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ และการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนได้อย่างดีเยี่ยม และ 5) การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่ชุมชน การเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้หลังพ้นโทษ การให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับสู่ชุมชนโดยให้ชุมชนมีบทบาทในการเยียวยาและช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม หรือเป็นการสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นวิธีการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดให้ได้รับการดูแลสงเคราะห์ภายหลังจากการปล่อยตัวแล้ว โดยให้ความช่วยเหลือทางด้านวัตถุ จิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้เขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข สอดคล้องกับ ทวีตรา เจริญ กล่าวถึงการเสริมสร้างแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้บริบทของกฎหมายรัฐธรรมนูญว่า การเสริมสร้างแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้บริบทของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ได้แก่ 1) ลักษณะกระบวนการยุติธรรมในภาคประชาสังคมโดยประชาชน เป็นการเริ่มการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมขั้นต้นหรือแบบไม่เป็นการ 2) โครงสร้างกระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคมเกิดขึ้นได้โดยการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนในกฎหมายรัฐธรรมนูญ 3) การประยุกต์ใช้กระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคมโดยที่ภาคประชาชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนภูมิภาค 4) กระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคมสามารถบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญว่าด้วยหมวดสิทธิทางกระบวนการยุติธรรมและสิทธิชุมชน และ 5) กระบวนการยุติธรรมชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ซึ่งสามารถบัญญัติไว้ในหมวดปรองดองของกฎหมายรัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่ากลไกทางสังคมสามารถเป็นฟันเฟืองในการขับเคลื่อนความยุติธรรมในสังคมเพื่อหารูปแบบความยุติธรรมในสังคมให้มากที่สุด (ทวีตรา เจริญ, 2560) อย่างไรก็ตาม ในการนำแนวทางข้างต้นไปใช้จริงยังคงมีอุปสรรคด้วยปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด ได้แก่ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากรัฐ คือ ด้านทรัพยากรบุคคลที่ไม่สามารถจัดสรรได้อย่างเหมาะสม รวดเร็ว และยังคงมีขั้นตอนกระบวนการที่ต้องใช้ระยะเวลาตามลำดับ จึงไม่สามารถดำเนินการหรือเข้าสนับสนุนได้ทันทั่วถึง อีกทั้งยังมีปัจจัยด้านค่านิยมสังคมของ การเลือกปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยที่ยังคงเป็นปัญหาอยู่จนถึงปัจจุบัน แม้จะกล่าวได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีใจกว้างและความเป็นเสรี แต่ในความเป็นจริงการยึดถือค่านิยมแบบสมัยเก่าที่ไม่เปิดใจยอมรับความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เช่น ผู้ชาย คือ ผู้เป็นใหญ่ ในครอบครัว ผู้หญิงจะต้องยอมความไม่ควรทำให้เป็นเรื่องใหญ่ ถึงแม้ว่าจะกำลังต่อสู้เพื่อความถูกต้องที่ควรจะได้รับ ความยุติธรรมก็ตาม หรือกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศในยามที่ถูกทำร้ายหรือฆาตกรรม แต่มักถูกมองว่าสมควรโดนแล้ว เพราะเป็นกลุ่มคนน่ารังเกียจที่ไม่ควรเกิดขึ้นมาหรือมีชีวิตร่วมโลกเช่นผู้คนทั่วไป ซึ่งยังคงปรากฏกลุ่มคนที่มีค่านิยมดังกล่าวนี้ในชุมชนเช่นเดียวกัน ซึ่งยังคงเป็นเรื่องยากในการพยายามเปลี่ยนแปลงมุมมองเกี่ยวกับค่านิยมนี้และเป็นอุปสรรคของแนวทางในการอบรมและปลูกฝัง

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยในครั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยนำเครื่องมือเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งนำผลจากการศึกษาวัตถุประสงค์จากข้อ 1 และ ข้อ 2 ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลและสังเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

การส่งเสริมระบบยุติธรรมชุมชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่ชุมชน เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการและบริบทที่แตกต่างของประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการสาธารณสุขที่ดีขึ้นและการจัดการความขัดแย้งที่ยืดหยุ่น ในฐานะทางเลือกเสริมจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ปัจจุบัน กระทรวงยุติธรรมได้นำยุทธศาสตร์การสร้างความปลอดภัยและสมานฉันท์ตามยุทธศาสตร์ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) โดยส่งเสริมให้เกิดกลไกการจัดการความสัมพันธ์ในชุมชน ช่วยสร้างความร่วมมือและฟื้นฟูความสัมพันธ์เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง การจัดการความขัดแย้งในชุมชนประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความขัดแย้งในชุมชน 2) กลไกความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการแก้ปัญหา 3) แผนปฏิบัติการจัดการความขัดแย้ง 4) เครื่องมือป้องกันความขัดแย้ง เช่น กฎ กติกา ธรรมเนียมชุมชน และ 5) ระบบติดตามและเฝ้าระวังปัญหา โดยหวังให้ชุมชนพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งทางสังคม และสุขภาวะร่วมกัน แนวคิดสันติสุขดังพระพุทธรูปว่า “นตฺถิ สนฺติปรี สุขํ” หรือ “ไม่มีความสุขอื่นยิ่งกว่าความสงบสุข” เป็นหลักการของการอยู่ร่วมกันด้วยความสมดุลและสันติ โดยความสงบสุขในระดับท้องถิ่นสามารถหล่อหลอมสู่ระดับชาติและสังคมสุขภาวะที่ยั่งยืน เพื่อแสดงรูปแบบการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้บริบทของกฎหมาย โดยผู้วิจัยจัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) มีรายละเอียด ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ

สำหรับการนำองค์ความรู้ไปใช้ในชุมชนอื่น ๆ ควรเริ่มต้นด้วยการศึกษาสภาพปัญหาและสำรวจบริบทของกระบวนการยุติธรรมในชุมชนก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้นี้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การเสริมสร้างยุติธรรมเป็นไปอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการส่งเสริมระบบยุติธรรมในชุมชนพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีองค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการ คือ 1) มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาและความขัดแย้งของชุมชน เพื่อนำไปออกแบบกิจกรรมหรือกระบวนการที่นำไปสู่การจัดการความขัดแย้งของชุมชน 2) กลไกความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการแก้ปัญหาความขัดแย้ง การแสวงหาทางออกร่วมกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 3) มีการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการต่าง ๆ ที่จะดำเนินการเพื่อนำไปสู่การจัดการความขัดแย้ง 4) ชุมชนควรพัฒนาเครื่องมือป้องกันปัญหาความขัดแย้งในชุมชน เช่น กฎ กติกา ระเบียบธรรมนูญชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และ 5) ควรมีระบบติดตาม สนับสนุน และเฝ้าระวัง ที่จะช่วยป้องกันปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในอนาคต และผลลัพธ์ที่ชัดเจน คือ การสร้างระบบยุติธรรมในชุมชนที่ยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยใช้กระบวนการ เช่น การพูดคุยหารือและการไกล่เกลี่ย เพื่อจัดการความขัดแย้งและพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น ผ่านการสร้างฐานข้อมูล ระบบความร่วมมือ และการติดตามผลที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1) ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ 1.1) ควรมีการประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชนในการสร้างการรับรู้โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจัดส่งเอกสารการประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ ใบสมัคร เข้าร่วมโครงการฯ ตามบ้านเรือนประชาชนในเขตพื้นที่ 1.2) เจ้าหน้าที่ตำรวจควรมีการพัฒนาขั้นตอนและวิธีการที่ใช้ในการเข้าร่วมโครงการให้ดียิ่งขึ้นและต่อเนื่อง โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยใหม่ ๆ เข้ามาช่วย เช่น การลงทะเบียนผ่าน Facebook และการจัดสร้าง Application ของโครงการฯ โดยตรง และ 1.3) ชุมชนควรสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม เช่น จัดอบรมกันป้องกันตัวในระดับชุมชน รวมถึงการป้องกันทรัพย์สินไม่ให้ถูกโจรกรรม และ 2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 2.1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมตำบลในชุมชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในประเทศไทย 2.2) การเสริมสร้างระบบยุติธรรมในชุมชนต้องมีการติดตามและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แน่ใจว่าแนวทางการพัฒนามีความยั่งยืนและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน 2.3) สร้างระบบโครงข่ายกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและยุติธรรมชุมชน อาทิ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการไกล่เกลี่ย การหันเหคดีจากกระบวนการยุติธรรม เช่น พระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. 2554 พระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2554 ร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2550 ฯลฯ เพื่อจัดระบบสาระ/แนวทางปฏิบัติตามกฎหมาย ทั้งระบบ ตลอดจนแนวทางปฏิบัติ อาจเป็นคู่มือการปฏิบัติตามกฎหมาย ตามแนวทางกระบวนการ ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ ทั้งแนวคิด ความเข้าใจตัวกฎหมาย แนวทางการปฏิบัติ และการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน และ 2.4) ควรสร้าง ความเข้าใจในการขับเคลื่อนสังคมต่อการรับรู้ ยอมรับ และการขยายผลนำไปใช้ในการแก้ไขความขัดแย้ง ในพื้นที่ ควรมีพื้นที่กลางและเครื่องมือปฏิบัติการในพื้นที่ เช่น การมีธรรมนูญระดับพื้นที่ นำไปปฏิบัติใช้ในพื้นที่ต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มประชาชนในพื้นที่. (1 ต.ค. 2566). กระบวนการเสริมสร้างยุติธรรมในชุมชนแบบมีส่วนร่วม ภายใต้บริบทของกฎหมาย. (พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุรียา คงคาไหว) และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- กองพัฒนายุติธรรมชุมชน สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. (2557). (ร่าง) คู่มือการบริหารศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล. กรุงเทพมหานคร: กองพัฒนายุติธรรมชุมชน สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2547). ระบบความยุติธรรมแห่งอนาคตกับสันติสุขในสังคมและชุมชน, ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “เหลียวหลังแลหน้า: ยี่สิบปีเศรษฐกิจสังคมไทย”. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).
- คณพล จันทน์หอม. (2558). รากฐานกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2550). “ยุติธรรมชุมชน: ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมภาคประชาชน” ใน ยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทวิตรา เจริญ. (2560). การเสริมสร้างแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้บริบทของกฎหมายรัฐธรรมนูญ. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันพระปกเกล้า.
- วันชัย รุจนวงศ์. (2550). ยุติธรรมชุมชน: การสร้างความยุติธรรมโดยประชาชน ในยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2550). กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ขอนแก่น: ศิริภรณ์ออฟเซ็ท.
- สุรชัย ไวยวรรณจิตร และคณะ. (2559). การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันพระปกเกล้า.
- องค์การสหประชาชาติ. (2563). คู่มือว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. เรียกใช้เมื่อ 5 ธันวาคม 2567 จาก [https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/th-fijlqptxz19 .pdf](https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/th-fijlqptxz19.pdf)
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1980). Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity. New York: World Developments.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis. (2nd ed.). Thousand Oaks: SAGE Publications.